

THE MAIN THEORETICAL PRINCIPLES THAT ENSURE THE EFFECTIVENESS OF THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO STUDENTS THROUGH AN INDIVIDUAL LEARNING TRAJECTORY

Abatov Ruslan Kuatbayevich

PhD student, Nukus State Pedagogical Institute

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14551834>

ARTICLE INFO

Received: 18th December 2024

Accepted: 23th December 2024

Online: 24th December 2024

KEYWORDS

Individual Trajectory, Educational Credit-Module System, Personal Development, Differentiation, Motivation.

ABSTRACT

This article is devoted to studying the theoretical foundations of effectively organizing the process of learning foreign languages by university students through individual educational trajectories. The article emphasizes the importance of an individual approach in developing the education system in the context of globalization.

It highlights the necessity of fostering students' personal potential, considering individual needs and characteristics, and supporting motivation for the successful acquisition of foreign languages.

The article underlines the importance of regularly analyzing students' personal achievements and making flexible adjustments to the educational process. The approach includes not only traditional education but also emphasizes the development of autonomous extracurricular learning. In the process of learning foreign languages, students should personalize their educational experiences and practice self-management.

INDIVIDUAL TA'LIM TRAEKTORIYASI ORQALI TALABALARGA XORIJIY TILLARNI O'RGATISH JARAYONINING SAMARADORLIGINI TA'MINLOVCHI ASOSIY NAZARIY TAMOYILLAR

Abatov Ruslan Kuatbayevich

Nukus davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14551834>

ARTICLE INFO

Received: 18th December 2024

Accepted: 23th December 2024

Online: 24th December 2024

KEYWORDS

Individual Trajectory, Educational Credit-Module System, Personal Development, Differentiation, Motivation.

ABSTRACT

Ushbu maqola individual ta'lim traektoriyalari orqali oliy ta'lim muassasalari talabalarining chet tillarni o'rganish jarayonini samarali tashkil etishning nazariy asoslarini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada, globallashuv sharoitida ta'lim tizimini rivojlantirishda individual yondashuvning ahamiyati alohida ta'kidlanadi.

Chet tillarni o'rganish jarayonining muvaffaqiyatli bo'lishi uchun talabaning shaxsiy salohiyatini rivojlantirish, individual ehtiyoj va xususiyatlarni hisobga olish,

shuningdek, motivatsiyani qo'llab-quvvatlash zarurligi ko'rsatib o'tilgan.

Maqolada talabalar shaxsiy yutuqlarini muntazam tahlil qilish va o'quv jarayonini moslashuvchan tuzatish zarurligi qayd etiladi. Yondashuv nafaqat an'anaviy ta'limni o'z ichiga oladi, balki sinfdan tashqari mustaqil ta'limni ham rivojlantirishga urg'u beradi. Chet tillarni o'rgatish jarayonida talabalar o'z ta'lim tajribalarini shaxsiylashtirishi va o'zini o'zi boshqarishni amalga oshirishi lozim.

Globalashuv jarayonida ta'limning roli kundan kunga ortib bormoqda. Bunday jarayonda har qanday davlat asosiy e'tiborni ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratishi zarur. So'ngi yillarda yurtimiz ta'lim tizimida katta o'zgarishlar ro'y bermoqda. Bu kabi o'zgarishlarni ta'lim tizimiga o'qitishning kredit-modul tizimining joriy qilinishi bilan belgilashimiz mumkin. Kredit-modul tizimining joriy qilinishi bilan ta'lim tizimimizda ko'plab o'zgarishlar amalga oshmoqda. Shu kabi yangilanishlarning bir misoli sifatida, shuningdek ta'limni rivojlantiruvchi drayver vosita sifatida individual ta'lim trayektoriyasini ko'rsatishimiz mumkin. Individual ta'lim trayektoriyasi juda keng tushuncha bo'lib uning har bir jihatini batafsil o'rganish talab etiladi. Ushbu maqolada biz, O'liy ta'lim muassasalari talabalarining chet tillarini individual ta'lim traektoriyalari orqali o'qitish samaradorligini belgilovchi fundamental nazariy tamoyillarini ko'rib chiqamiz.

Individual ta'lim traektoriyasini o'rganish jarayonining samaradorligini ta'minlaydigan ustuvor jihat - bu til ta'limining barcha jabhalarida individual ta'lim dasturlarini amalga oshirish jarayonida o'quvchilarning doimiy shaxsiy rivojlanishi zarurati hisoblanadi. Ko'pgina olimlar o'z tadqiqotlarida shaxsga yo'naltirilgan ta'limning ahamiyatini ta'kidlaydilar. Individual ta'lim dasturlari orqali ta'limning maqsadga muvofiqligi mahalliy va xorijiy tadqiqotchilarning tadqiqotlarida qayd etilgan, bu o'quvchilarning shaxsiyati va ularning kognitiv qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantirish chet tillarini o'zlashtirish jarayonida o'ziga xos ko'nikmalarni shakllantirishdan ko'ra ahamiyotliroq ekanligini ko'rsatadi [16].

O'rganuvchining shaxsiy salohiyatini rivojlantirishni birinchi o'ringa qo'yish nafaqat til ta'limi sohasida, balki boshqa sohalarda ham ta'lim ehtiyojlarini qondirish uchun zamin yaratadi. Asosiy g'oya shundan iboratki, talabalar shaxsini har tomonlama rivojlantirishga ahamiyat berish faqat til ko'nikmalarini egallashga e'tibor qaratishdan ko'ra muhimroq hisoblanadi.

Ushbu o'quv jarayonining samaradorligini ta'minlovchi muhim jihat talabalarning kasbiy va shaxsiy rivojlanish vositasi sifatida chet tilini o'zlashtirishga bo'lgan zarur motivatsiya darajasini doimiy ravishda ushlab turishdir. Individual ta'lim traektoriyasini o'rganish jarayonida bo'lajak talabalar kommunikativ motivatsiyani rivojlantirishlari kerak, chunki chet tilida muloqot qilish ularning umumiy rivojlanishi, ta'limi va tarbiyasiga yordam beradi, ularning umumiy va lingvistik ufqlarini kengaytiradi [6]. Individual ta'lim traektoriyasi orqali o'rganish jarayoni o'quvchining ichki motivatsiyasini shakllantirishga hissa qo'shishi va erishilgan natijalardan ularga quvonch va qoniqish olib kelishi kerak [15, 432].

Individual ta'lim traektoriyasi orqali o'quv jarayonining samaradorligini ta'minlaydigan yana bir muhim jihat - bu o'quv jarayonining barcha tarkibiy qismlarini talabalarning xususiyatlari va ehtiyojlariga moslashtirish. Bu chet tilini o'rganishning maqsadlari, vazifalari, mazmuni, tuzilishi, texnologiyalari, usullari, vositalari va o'rgatish texnikasini nafaqat tilning o'ziga xos xususiyatlaridan, balki har bir chet tilini o'rganishning individual usullaridan kelib chiqib, puxta va adekvat aniqlashni talab qiladi. talaba muayyan shaxslarga xos bo'lgan chet tilini egallaydi [5, 153-176.].

O'quv jarayonining barcha tarkibiy qismlarini har bir o'quvchining individual xususiyatlariga moslashtirish natijasi vaqt va kuch jihatidan chet tilini o'rganishning eng maqbul va oqilona usullarini tanlashdir, bu esa o'quvchilar uchun muvaffaqiyat sharoitlarini yaratishga yordam beradi. [12, 83-86]. Ushbu yondashuv talabalarning shaxsiy, sub'ektiv va individual komponentlarni o'z ichiga olgan ta'lim jarayonini individuallashtirishga qaratilgan. Individuallashtirish ta'lim oluvchilarning individual va psixologik xususiyatlarini optimal hisobga olish, chet tillarini o'rganayotgan talabalar uchun individual ta'lim traektoriyasi orqali o'quv jarayoni samaradorligini ta'minlash imkonini beradi.

Individual ta'lim traektoriyasi doirasida o'quv jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan yana bir asosiy tamoyil - ta'limni differentsiallashtirishni ta'minlash. Differentsiatsiya individual ta'lim traektoriyalarini amalga oshirish samaradorligini ta'minlaydi, chunki u "individuallashtirishga erishish vositasi" bo'lib xizmat qiladi [8, 42-47]. Har bir talaba o'zining ta'lim ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda eng mos usullar, uslublar va o'quv vositalarini tanlaydi.

Individual ta'lim traektoriyasini o'rganish samaradorligini belgilovchi muhim jihat - bu ta'lim maqsadlari va vazifalarini miqdoriy aniqlash, ularning har bir bosqichda muayyan ta'lim ehtiyojlarini qondirish uchun o'zgaruvchanligini aniqlash hisoblanadi [2, 168]. Talabalar ta'limning har bir bosqichida ta'lim maqsadlari va vazifalarini mustaqil ravishda tasniflash, ularni tanlash va ustuvorlik qilish ko'nikmalarini egallashlari kerak. Talabalar murakkab maqsadlar va vazifalarni har bir o'quv bosqichida farqlanadigan aniqroq bo'lganlarga ajratishga mohir bo'lishi kerak. O'z navbatida, o'quv maqsadlarining o'zgarishi chet tilini o'rganishning ma'lum bir bosqichida muayyan sharoitlarda eng mos keladigan chet tilini o'qitish usullari, texnologiyalari, yondashuvlari, usullari, vositalari va shakllarini (individual, juftlik, guruh) o'zgartirishni nazarda tutadi. [1, 159 c.].

Yana bir jihat bu - talabalarga chet tilida individual ta'lim traektoriyasi orqali ta'lim berish jarayonida talabalarning o'zlari va o'qituvchi tomonidan kognitiv faoliyatni qat'iy nazorat qilish zarurati. Individual ta'lim traektoriyasi orqali o'qitish jarayonida talabalarning kognitiv faoliyatini tashkil etish har bir o'quvchining differentsial xususiyatlarini hisobga olgan holda tilni o'qitish jarayonida kognitiv faoliyatni boshqarishning usul va usullarini etarli darajada tanlashni o'z ichiga oladi [3, 188].

Chet tilini individual ta'lim traektoriyasi orqali o'qitishning muvaffaqiyati o'quvchilarning doimiy fikrlashiga bog'liq bo'ladi. Shu sababli, individual ta'lim dasturi orqali chet tilini o'rganish samaradorligini belgilovchi asosiy jihat - har bir o'quvchining tilni o'zlashtirishdagi individual yutuqlari va muammolari asosida ta'lim natijalarini doimiy ravishda tahlil qilish va tuzatishdir. Jarayonning samaradorligi talabalarni o'z kasbiy yo'nalishi bo'yicha yana ham rivojlanishlariga olib keladigan faoliyatga jalb qilish orqali

ta'minlanadi. Shunday faoliyat turlaridan biri milliy va xalqaro imtihonlarga tayyorgarlik ko'rish bo'lib, talabalarga turli ta'lim muassasalarida (MULTILEVEL, TOEFL, IELTS, FCE, CAE, TKT) o'z kasbiy va shaxsiy salohiyatini ro'yobga chiqarish imkonini beradi, bunda chet tillarini doimiy ravishda o'z faoliyatida qo'llanish ularni bajarishning zaruriy shartidir.

Muhim kasbiy bilim, ko'nikma va tajribalarni to'plash jarayonida o'quvchilarni doimiy faoliyatga jalb etish zaruriyati A.A. Leonteevning tadqiqot ishlarida ta'kidlab o'tilgan. [7,48-53]

Til ta'limining doimiy rivojlanayotgan manzarasida individual ta'lim traektoriyalarini qabul qilish asosiy yondashuv sifatida paydo bo'ladi. Bu usul nafaqat talabalarning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirishga, balki turli bosqichlarda zamonaviy til ta'limi talablariga moslashishga intiladi. Ushbu yondashuv muvaffaqiyatining muhim elementi an'anaviy akademik chegaralardan tashqariga chiqadigan, har tomonlama til rivojlanishiga yordam beradigan boyitilgan ta'lim muhitini yaratishdan iborat.

Ta'lim muhiti talabalarning chet tilini o'zlashtirish yo'li davomida maqsadlar, vazifalar, asosiy qadriyatlar va ijtimoiy yo'nalishlar tushunishlarini shakllantiradigan dinamik omil bo'lib xizmat qiladi. Ushbu yaxlit istiqbol akademik mukammallikni, kognitiv rivojlanishni, shaxsiy o'sishni va ta'limni boyitishni o'z ichiga oladi. Slastenin va Verbickiy kabi tadqiqotchilar ko'p qirrali til o'rganish tajribasini rivojlantirishda ushbu tizimni tashkil etuvchi omilning ahamiyatini ta'kidladilar. [10, 576].

Talabalar oliygoh sharoitida o'qituvchilar tomonidan boshqariladigan sinfdagi mashg'ulotlardan akademik sohadan tashqari mustaqil, o'zini o'zi boshqaradigan ishlarga o'tishlari bilan sezilarli siljish yuz beradi. Ushbu o'tish individual ta'lim traektoriyalarini o'rganishda ta'kidlangan muhim jihatdir. Chet tilini shu tarzda o'rganish mustaqil ta'lim amaliyotini takomillashtirish uchun doimiy majburiyatni talab qiladi. Talabalar o'zlarining shaxsiy qobiliyatlari, ehtiyojlari va hozirgi malaka darajalariga moslashtirilgan doimiy o'z-o'zini o'qitish bilan shug'ullanishga da'vat etiladi.

Ushbu jarayonda til ta'limi faqat sinfdan emas, degan fikrni o'z ichiga oladi. Buning o'rniga, u doimiy takomillashtirish jarayonini nazarda tutadi, bu talabalar o'z ta'lim tajribalarini o'z zimmalariga olishlari bilan belgilanadi. An'anaviy chegaralardan tashqari, til ta'limi har bir talabaning o'ziga xos qobiliyatlari va intilishlari bilan rivojlanadigan dinamik, mustaqil sayohatga aylanadi.

Til ta'limining doimiy o'zgarib turadigan maydonini kezar ekanmiz, individual ta'lim traektoriyalarini qabul qilish nafaqat muqobil, balki paradigma almashinuvi sifatida ham paydo bo'ladi. Bu paradigma bo'lib, tilni o'zlashtirishning dinamik xarakterini tan oladi, talabalarni ko'p tilli dunyo muammolarini hal qilish uchun yaxshi jihozlangan til o'rganish sayohatlarida faol ishtirokchi bo'lishga undaydi.

O'liy ta'lim muassasasi talabasining Individual ta'lim traektoriyasi Individual ta'lim dasturiga qaraganda kengroq tushunchadir. Talabaning individual ta'lim traektoriyasini loyihalashdagi ishtiroki motivatsiya, maqsad qo'yish, nazorat qilish, rejalashtirish, qaror qabul qilish, nizolarsiz muloqot qilish, kommunikativlik, o'z taqdirini o'zi belgilash va mulohaza yuritish kabi subyektiv fazilatlariga bog'liq.

Individual ta'lim yo'nalishi - bu asosiy ta'lim dasturini individual ravishda o'zlashtirishga qaratilgan loyiha. Bu O'liy ta'lim muassasasi talabasiga individual ta'lim traektoriyasini

tanlashda fanning rolini beradi. Bu o'quvchining o'z taqdirini o'zi belgilashi va o'z-o'zini anglashiga ko'maklashish uchun tashkiliy-pedagogik, o'quv-uslubiy yordam va psixologik va pedagogik yordam kabi pedagogik shart-sharoitlarni hisobga olgan holda asosiy ta'lim dasturini ishlab chiqish va amalga oshirishni o'z ichiga oladi [11, 20].

O'liy ta'lim muassasasi talabasining predmetli ta'lim yo'nalishi - bu maqsadli ishlab chiqilgan individual tabaqalashtirilgan ta'lim dasturi. Bu talabaning o'quv va kasbiy faoliyatda sub'ekt rolini o'z zimmasiga olishini, individual ta'lim traektoriyasini ushbu traektoriyani tanlash, ishlab chiqish va amalga oshirish sub'ekti sifatida amalga oshirishni ta'minlaydi. Bu jarayon talabaning o'z taqdirini o'zi belgilashi va o'zini-o'zi anglashi uchun universitet o'qituvchilari tomonidan psixologik va pedagogik yordam ko'rsatishni nazarda tutadi [9, 81-85].

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim tizimida individual ta'lim traektoriyasini amalga oshirish orqali ta'lim sifatining ortishiga va talabalarning fanlarni o'zlashtirish natijalarining ortishiga erishish mumkun.

References:

1. Барышников, Н.В. Методика обучения второму иностранному языку в школе / Н.В. Барышников. – М.: Просвещение, 2003. – 159 с..
2. Бим, И. Л. Профильное обучение иностранным языкам на старшей ступени общеобразовательной школы: проблемы и перспективы / И. Л. Бим. – Москва: Просвещение, 2007. – 168 с.
3. Дядиченко, Е. А. Уровневая дифференциация в личностно-ориентированном образовании (на материале обучения физике в вечерней школе): дис. ... канд. пед. наук / Елена Абрамовна Дядиченко. – Ростов н/Д., 2004. – 188 с..
4. Гураль С.К. Проектирование индивидуальных образовательных траекторий в информационной образовательной среде / Краснопеева Т.О. Шевченко А.И.,
5. Гураль С.К. // Известия Томского государственного университета. Язык и культура. 2020. № 51. С. 153-176..
6. Карташова, В. Н. Воспитание гуманитарной культуры будущего учителя иностранного языка в университете / В. Н. Карташова, Л. Н. Щербатых. – Елец : Елецкий гос. ун-т им. И.А. Бунина, 2008. – 157 с.
7. Леонтьев, А. А. Принцип коммуникативности и психологические основы интенсификации обучения иностранным языкам / А.А. Леонтьев // Иностранные языки в школе. – 1982. – №4. – С. 48–53.
8. Монахов, В. М. Дифференциация обучения в средней школе / В.М. Монахов, В.А. Орлов, В.В. Фирсов // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 42–47..
9. Мухаметзянова Ф.Г., Забиров Р.В., Вафина В.Р. Индивидуальная образовательная траектория и индивидуальный образовательный маршрут студента как фактор успешной подготовки будущего бакалавра в вузе // Модернизация образования: проблемы и перспективы. Материалы XXII Рязанских педагогических чтений. - Ряз. гос. ун-т, 2015. - С. 81-85

10. Слостенин, В.А .Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений В.А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В.А. Слостенина. М.: Издательский центр "Академия", 2002. - 576 с.,.
11. Соколова М.Л. Проектирование индивидуальных образовательных маршрутов студентов в вузе// Автореф. Дисс.канд.пед.наук. –Архангельск.- 2001.-20с
12. Тарева, Е.Г. Индивидуальный стиль в структуре компенсаторной компетенции участника межкультурного диалога // Общество: социология, психология, педагогика. — 2016. — № 11. — С. 83-86.
13. Kuatbayevich, A. R. (2024). DIAGNOSING INDIVIDUAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF STUDENTS: A COMPREHENSIVE REVIEW. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 4(06), 93-98.
14. Kuatbayevich A. R. INDIVIDUAL TA'LIM TRAEKTORIYASINI AMALGA OSHIRISH OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA CHET TILLARINI O'QITISHNING SIFATINI OSHIRISHNING USULI SIFATIDA //QUALITY OF TEACHER EDUCATION UNDER MODERN CHALLENGES. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 1200-1205.
15. Rivers,W. Teaching Foreign-Language Skills. / Wilga M.Rivers - University of Chicago Press, 2008-432p.
16. Rogova. 1991, Kitaygordskaya 1992, Gorlova 2009, Zimnyaya 2006, Daryo 2008, Shchepilova 2003.